

urban
.brussels

BUP BRUXELLES URBANISME ET PATRIMOINE
BSE BRUSSEL STEDENBOUW EN ERFGOED

INVENTARIS VAN HET IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

1. REFERENTIE

Dossierreferentie: 5000-0009

Aanvraag van: 29/07/2019

Datum van opname in de inventaris: 01/08/2019

Bijgewerkt op:

2. IDENTIFICATIE VAN DE AANVRAGER

Het Comité St V – Saint Verhaegen, waarin volgende rechtspersonen, verenigingen of diensten vertegenwoordigd zijn:

- de Vrije Universiteit Brussel (VUB), met KBO-nummer 0449.012.406, gevestigd te 1050 Brussel, Pleinlaan 2;
- de Université Libre de Bruxelles (ULB), met KBO-nummer 0407.626.464, gevestigd te 1050 Brussel, Franklin Rooseveltlaan 50;
- het Brussels Studentengenootschap "Geen Taal Geen Vrijheid" (BSG) en in haar schoot en de vzw Saint Vé met KBO-nummer 0567.722.588, beide gevestigd te 1050 Brussel, Pleinlaan 2 bus BSG;
- de vzw Association des Cercles Etudiants de l'Université Libre de Bruxelles (ACE), met KBO-nummer 0414.410.031, gevestigd te 1000 Brussel, Paul Hégerlaan 22 bus 166/09;
- de vzw Oudstudentenbond Vrije Universiteit Brussel (OSB), met KBO-nummer 0408.701.679, gevestigd te 1160 Oudergem, Triomflaan 40;
- de vzw Union des Anciens Etudiants de l'Université Libre de Bruxelles (UAE), met KBO-nummer 0409.447.985, gevestigd te 1050 Elsene, Triomflaan 235;
- het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven (CAVA, zijnde de archief- en erfgoeddienst van de VUB) gevestigd te 1050 Elsene, Pleinlaan 2 lokaal 0.B.033;
- de Archives, Patrimoine et Collections spéciales de l'Université Libre de Bruxelles (APACS, zijnde de archief- en erfgoeddienst van de ULB), gevestigd te 1050 Elsene, F. Rooseveltlaan 50 - CP 170, Gebouw A, lokaal AX1.222.

Vertegenwoordigd door: (de gevolmachtigde)

Mevrouw De heer

Naam: Scheelings

Voornaam: Frank

Functie: Coördinator van het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven,
Universiteitsarchivaris van de Vrije Universiteit Brussel

Contactperso(n)en:

Mevrouw De heer

Naam: Vanobbergen

Voornaam: Sofie

Straat: Pleinlaan

Nr.: 2 Bus: lokaal B.033

Postcode: 1050 Gemeente: Brussel

Telefoon of gsm: 02/629.11.48

E-mail: sofie.vanobbergen@cavavub.be

3. IDENTIFICATIE VAN HET ELEMENT / BENAMING

ST V- Saint-Verhaegen

3.1. BETROKKEN DOMEINEN

- Tradities, uitdrukkingen, talen
- Podiumkunsten
- Sociale gebruiken, rituelen, festiviteiten
- Kennis en praktijken met betrekking tot de natuur en het heelal
- Vaardigheden met betrekking tot ambachten
- Andere:

3.2. KORTE BESCHRIJVING VAN HET ELEMENT

St V – Saint Verhaegen is een levende praktijk waarin humanistische waarden, zoals ‘vrijheid van denken’ en ‘vrije meningsuiting’ centraal staan. Het vindt elk jaar plaats op 20 november, wanneer de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Université Libre de Bruxelles (ULB) de stichting en hun stichter, Pierre-Théodore Verhaegen, als inrichter van een vrij en wetenschappelijk onderwijs, vrij van bijgeloof en onverdraagzaamheid, herdenken.

Tegenwoordig bestaat St V – Saint Verhaegen uit een officiële herdenking en een studentenstoet, waarvan vooral de laatste zichtbaar is voor een breed publiek. Daarnaast organiseren de deelnemende studentenkringen nog talrijke voorbereidings- en randactiviteiten. Aan al deze activiteiten samen nemen duizenden mensen (studenten, oud-studenten, (oud-) personeelsleden, assistenten en professoren) deel. St V – Saint Verhaegen

is een feest van de vrijheid. Het programma van de dag heeft aandacht voor de vrijheidsstrijd van de vorige generaties, waarvan sommigen in oorlogstijd hun leven gaven. Tegelijk uiten de deelnemers in de toespraken en met hun spandoeken en decors openlijk kritiek op de huidige maatschappij, waarbij de eigen Universiteit niet gespaard wordt. De combinatie van beide elementen is een engagementsverklaring: wij zijn vastberaden en bereid om ons in te zetten voor een betere wereld, waar geen plaats is voor onrecht.

3.3. BETROKKEN GEMEENSCHAP(PEN) OF GROEP(EN)

St V – Saint Verhaegen is een feest voor alle leden van de universiteit en iedereen die zich in de waarden van het vrijzinnig humanisme herkent. De academische gemeenschappen (studenten, professoren, assistenten, administratief personeel, oudstudenten en sympathisanten) van de beide Brusselse vrije universiteiten (VUB en ULB) vormen de kern. Daarnaast is ook de vrijzinnige gemeenschap en de vrijmetselarij betrokken. Enkele honderden personen komen naar het ceremoniële gedeelte van de herdenking, dat wordt gedragen door de universiteitsbesturen.

Verschillende schepenen en burgemeesters hebben de universiteit ondersteund in moeilijke tijden. Er is dus een historische band met het stadsbestuur sedert de 19de eeuw. Tijdens de gemeenschappelijke zitting van de VUB/ULB in de Gotische Zaal van het Stadhuis te Brussel houdt de burgemeester daarom een toespraak.

Jaarlijks komen zo een 6.000 à 7.000 mensen samen op de Zavel voor de stoet. Dat evenement wordt gedragen door de studenten en de studentenkringen, handelend onder hun koepelverenigingen (het Brussels Studentengenootschap (BSG) en de Association des Cercles Etudiants (ACE)); door de alumni en hun koepelverenigingen (de Oudstudentenbond VUB (OSB) en de Union des Anciens Etudiants ULB (UAE)). Ook studenten van de vele andere Brusselse hogescholen komen naar de Zavel en lopen mee in de stoet naar de Beurs (Haute Ecole Libre de Bruxelles, Haute Ecole ICHEC – ISC Saint Louis – ISFSC, Ecole pratique des hautes études commerciales (campus Defré), HE2B, Institut Libre Marie Haps, Erasmushogeschool Brussel, Odisee Hogeschool, Koninklijke Militaire School, enz.). St V – Saint Verhaegen is bovendien gekend tot ver buiten Brussel: elk jaar zakken er ook studenten uit andere studentensteden – zoals Leuven, Gent, Luik, Namen, enz. – af naar Brussel om deel te nemen aan de stoet en het feestplezier. In het verleden werden ook delegaties van buitenlandse studenten en professoren opgemerkt (bv. een delegatie van studenten uit Costa Rica in 1930).

Tijdens het feest is de Brusselse gemeenschap als toeschouwer betrokken. De meeste Brusselaars kennen het feest. Degenen die de achtergrond kennen, staan er doorgaans positief tegenover, degenen die de achtergrond niet kennen, begrijpen het niet en vrezen vandalisme. Tot in de jaren 1980 had St V – Saint Verhaegen een minder goede naam bij pendelaars, die het risico liepen om wat bloem in hun haar of op hun kleren te krijgen als ze te gierig waren om een paar franken drinkgeld te geven. Toen de bloem voor dat doel verboden werd, bleven meer Brusselaars staan om naar de optocht te kijken. Dit dossier dient ook om het feest bij de Brusselaars onder de aandacht te brengen en eraan te herinneren dat de universiteiten bijdragen aan de vooruitgang van de stad, het gewest en de inwoners.

3.4. PLAATS

St V – Saint Verhaegen gaat door op verschillende plaatsen in Brussel en in enkele gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De dag verloopt volgens een min of meer vast patroon, maar door de jaren heen zijn er heel wat variaties en evoluties geweest. Naargelang de actualiteit (of de ‘goesting’) worden bepaalde stopplaatsen het ene jaar wel en het andere jaar niet opgenomen in het parcours.

Tegenwoordig verzamelen de deelnemers rond de campussen en op de Pleinlaan. Om geïnteresseerden in het ceremoniële gedeelte naar de diverse locaties te brengen, worden bussen ingezet. Voor de stoet zakken de deelnemers te voet (zie ook punt 4.2.2.1. Marche des étudiants) of met het openbaar vervoer af naar de Grote Zavel, waar ze blijven tot 16:00 uur. Heel wat (oud-)studenten trekken van daaruit ook de vele straten van Brussel in en brengen in het bijzonder een bezoek aan Manneken-Pis. Vervolgens vertrekt de St V-stoet naar de Beurs (zie ook punt 4.2.2.3. St V-Stoet). Het feest eindigt er tegenwoordig rond 19:00 en daarna keren sommige studenten terug naar de campussen om er verder te feesten en samen iets te gaan eten en te drinken.

Voor een vollediger overzicht, dat ook een aantal historische en alternatieve stopplaatsen vermeldt, zie punt 4.3.1. Onroerende goederen en elementen. Punt 4.6. Supragewestelijke context geeft een niet-exhaustief overzicht van de andere steden waar St V – Saint Verhaegen gevierd wordt.

4. KENMERKEN VAN HET ELEMENT

4.1. BETROKKEN TA(A)L(EN), REGISTER(S), TAALNIVEAU(S)

De betrokken gemeenschap is Frans-, Nederlands- of meertalig. Door de aanwezigheid van de vele regionale studenten(kringen) worden er ook dialecten uit heel België gesproken. De toename van het aantal internationale studenten en hun verenigingen, die graag willen deelnemen aan St V – Saint Verhaegen, betekent dat er ook steeds meer Engels (en andere talen) gesproken wordt.

Daarnaast heeft de studentengemeenschap natuurlijk haar eigen taalgebruik en liederen (zie ook punt 4.2.3. Lieder en muzikale ondersteuning).

4.2. OPGAVE VAN DE IMMATERIËLE UITDRUKKINGEN

De dag zelf verloopt volgens een min of meer vast patroon. Sommige immateriële uitdrukkingen worden jaar na jaar herhaald, andere worden op een bepaald ogenblik geschrapt of net toegevoegd.

In 2018 zag de dag er volgens de officiële uitnodiging uit als volgt:

8u00	Koffie en croissants
8u30	Vertrek autobussen
9u00	Bloemenhulde gefusilleerden Nationale Schietbaan, Kolonel Bourgstraat – 1030 Brussel Bloemenhulde Begraafplaats Brussel bij het graf van Théodore Verhaegen en bij het graf van Frans Kufferath – 1140 Brussel
11u00	Bloemenhulde monument ‘Groupe G’ en monument ter herinnering aan de slachtoffers van de barbarij, Campus Solbosch ULB – Square

G Bloemenhulde standbeeld Théodore Verhaegen en monument Francisco Ferrer (ULB)

- 11u45 Vertrek autobussen naar het Stadhuis van Brussel
- 12u30 Gemeenschappelijke zitting VUB-ULB in de Gotische Zaal van het Stadhuis van Brussel, op uitnodiging van burgemeester Philippe Close 13u30 Glas van de Vriendschap in de Militiezaal
- Vanaf 12u00 De studenten van het Brussels Studenten Genootschap van de VUB en van de Association des Cercles étudiants van de ULB verzamelen op de Grote Zavel
- 17u00 Optocht te voet van de Grote Zavel naar het Beursplein. Fanfaremuziek zal de optocht begeleiden.

St V – Saint Verhaegen is echter meer dan enkel toespraken, bloemenhuldes en een stoet door de straten van Brussel. Als immaterieeler goedelement omvat St V – Saint Verhaegen heel wat immateriële uitdrukkingen. Sommige van de hieronder opgesomde immateriële uitdrukkingen zijn vandaag niet meer van toepassing, terwijl er daarnaast ook altijd nieuwe initiatieven ontstaan. St V – Saint Verhaegen blijft evolueren. De spirit van St V – Saint Verhaegen is net dat elke generatie er haar eigen stempel op drukt..

4.2.1. CEREMONIËLE GEDEELTE

4.2.1.1. GEZAMENLIJK ONTBIJT

Het startpunt van de dag wisselt af. De deelnemers aan het officiële gedeelte verzamelen rond 08:00 uur in de hal van de Duprélzaal op de ULB-campus Solbosch en in de hal van het rectoraatsgebouw, in de U-Residence of op een andere plaats op de campus Oefenplein van de VUB. Daar worden hen koffie en croissants aangeboden. Na het ontbijt vertrekken zij met bussen naar de Nationale Schietbaan.

4.2.1.2. BLOEMENHULDES BIJ GRAVEN EN MONUMENTEN

Tijdens St V – Saint Verhaegen wordt aan tal van personen hulde gebracht. Enerzijds aan degenen die van belang zijn geweest bij de oprichting van de universiteit en bij het uitdragen van de waarden ervan, anderzijds aan hen die hun leven gaven voor het beschermen van diezelfde waarden. Op de plaatsen waar hulde wordt gebracht, wordt dieper ingegaan in punt 4.3.1. Onroerende goederen en elementen.

4.2.1.3. SPEECHES

Tijdens het ochtendprogramma nemen verschillende groeperingen het woord. Wat dat betreft verandert het ritueel regelmatig.

Tot voor enkele jaren speechten allerlei hoogwaardigheidsbekleders zoals de rectoren, de Grootmeester van het Grootoosten, maar ook de voorzitters van de koepelverenigingen van de studenten alsmede de vertegenwoordigers van de Cercle du Libre Examen (Librex) en Studiekring Vrij Onderzoek (VO) in de Grand Hall van de ULB.

Tegenwoordig zijn er speeches aan het standbeeld van Verhaegen en op het Brusselse

stadhuis: na de speech van de burgemeester spreken de rectoren, de Grootmeester van het Grootoosten en (paarsgewijs) UAE en OSB, VO en Librex en ten slotte ACE en BSG.

Deze speeches gaan meestal in op de actualiteit, op hetgeen misloopt of onaanvaardbaar is op de universiteit en in de wereld en op de gevaren die het vrije denken loopt. Ze roepen op tot waakzaamheid en engagement in de geest van het vrij onderzoek.

4.2.1.4. SAMENKOMST BIJ HET BEELD VAN MANNEKEN PIS

Minstens sinds de jaren 1930 (en vermoedelijk al vroeger) maakte het bezoek aan Manneken Pis deel uit van St V – Saint Verhaegen. Heel wat feestvierders gingen die dag het standbeeld groeten.

Volgens de straffe verhalen identificeerden sommige mannelijke studenten zich sterk met het Manneken als symbool van Brussel – soms te letterlijk, waardoor ze het manneken nadeden, tot verbazing van de omstanders. De studenten zongen er meestal ook een hymne.

Om de overlast te beperken ligt Manneken Pis nu al een tijd niet meer op het parcours van de stoet, maar op de ochtend van St V – Saint Verhaegen kleedt een ambtenaar van de Stad Brussel het standbeeld nog aan in aanwezigheid van de Orde der Vrienden van Manneken Pis. Hij wordt getooid in een labo jas en een klak.

De ULB schonk het eerste studentenuniform aan Manneken Pis in 1921 (dat werd later gestolen en vervangen). Verschillende verenigingen van de universiteit, zoals de Kring der Brusselse en Brabantse Studenten (KBS), schonken in de loop der jaren een uniform aan Manneken Pis en ook zij zijn aanwezig bij de aankleding.

4.2.1.5. GEMEENSCHAPPELIJKE ZITTING EN GLAS VAN DE VRIENDSCHAP IN HET STADHUIS

Het ochtendprogramma van St V – Saint Verhaegen wordt afgesloten met de gemeenschappelijke zitting van VUB en ULB in de Gotische Zaal van het Stadhuis van Brussel en het heffen van het Glas van de Vriendschap op de binnenplaats van het Stadhuis of in de Militiezaal.

Door de verhoogde terreurdreiging ging de St V-stoet in 2015 uitzonderlijk niet door. De studenten werden wel uitgenodigd om op de Grote Markt de gemeenschappelijke zitting bij te wonen.

4.2.2. DE STUDENTENSTOET

4.2.2.1. MARCHE DES ÉTUDIANTS

De 'Marche des étudiants' gaat aan de eigenlijke stoet vooraf en wordt georganiseerd voor die studenten die niet met het openbaar vervoer naar de Zavel trekken. De organisator is Folklore Academie, het collectief dat waakt over de studentikoze tradities van de VUB over de kringgrenzen heen. Om 10:33 uur verzamelen de studenten van de VUB aan gebouw M (het rectoraatsgebouw van de VUB). De 'Marche des étudiants' trekt van de campus (Elsene) via de Kroonlaan richting Troon en het Koninklijk Paleis. Daar slaan ze af naar de Regentschapsstraat, richting Grote Zavel (Brussel-stad).

4.2.2.2. FEEST OP DE GROTE ZAVEL

Op de Grote Zavel komen alle geledingen samen: eerstejaars en vele generaties studenten van de VUB en de ULB, alumni (waaronder sommige hoogwaardigheidsbekleders van de Stad Brussel), de academische autoriteiten en de delegaties van studenten van hogescholen en universiteiten uit heel Brussel en uit andere studentensteden. Het is de plaats bij uitstek om elkaar terug te zien en te verbreederen door elkaars spandoeken en decors te bewonderen bij een pintje. Voor dit evenement zijn de deelnemers in vol ornaat: de presessen in toga, de studenten met klakken, labojassen, linten enz. Ze dragen de vlaggen van hun kringen met zich mee. Alumni halen voor de gelegenheid hun klak boven (zie ook punt 4.3.2.1. Textiel: studentenkleidij, vlaggen en vaandels).

In het verleden huurden de kringen camions (zie ook punt 4.3.2.4. Camions) die ze dan 's ochtends aan de campus versierden met de decors met een link naar het jaarthema. De camions hadden nummers die hun volgorde in de stoet en hun plaatsing op de Grote Zavel bepaalden. Naargelang de grootte van de camion konden de leden van de kring meerijden in de laadbak van de camion. Op de Zavel had elke kring een standplaats waar (oud-)leden elkaar terugzagen. Tegenwoordig wordt de Zavel afgezet en zijn er stands. Nu er geen camions meer zijn, worden daar de spandoeken, decors en panelen tentoongespreid. Sommige kringen organiseren ook een aantal spelletjes en wedstrijden in de geest van St V – Saint Verhaegen.

De Zavel is cruciaal voor het evenement omdat het een symbool is van de geuzencultuur (zie ook punt 4.3.1.1. Hulde aan vrijzinnig-humanistische helden). Vroeger liepen de studenten er vrij rond. Tegenwoordig is het plein afgezet. Het is nog steeds het uitgelezen moment voor kringen om hun kringkreet en -lied te laten horen. Bovendien wordt er uit volle borst meegezongen met en lustig gedanst op liederen die alle studenten kennen. De liederen worden vaak begeleid door de (studenten)fanfares. Door de jaren heen kwamen er muzikinstallaties en dj's bij die het feest mee op gang trekken. Wanneer de stoet naar de Beurs vertrekt, zorgen de fanfares onderweg voor muzikale begeleiding (zie ook punt 4.2.3. Lieder en muzikale ondersteuning).

4.2.2.3. ST V-STOET

Vanaf 16.00 u trekken de deelnemers aan St V – Saint Verhaegen feestend door de straten van Brussel. Reeds vele jaren gaan ze van de Zavel via de Lebeaustraat, de Gasthuisstraat, het Sint-Jansplein, de Lombardstraat, de Verversstraat naar de Anspachlaan, om te eindigen aan de Beurs. Het traject is in het verleden ook anders geweest (zie ook punt 4.3.1.3. Hulde aan Brussel).

De St V-stoet is doordrongen van symboliek. Het Brussels Studentengenootschap (BSG) en de Association des Cercles Etudiants (ACE), de overkoepelende studentenverenigingen van respectievelijk de VUB en de ULB, bepalen ieder jaar het thema van St V – Saint Verhaegen, dat doorgaans inspeelt op de actualiteit. De studenten zingen, dansen en drinken, terwijl ze manifesteren. Tijdens de stoet worden traditiegetrouw gebeurtenissen uit de actualiteit op de korrel genomen. De studenten uiten hun ongenoegen t.a.v. bepaalde wantoestanden en spotten met burgerlijke gewoontes. Ook antiklerikale thema's en kritiek op maatschappelijk onrecht (apartheid, fascisme, de schending van de mensenrechten, migratie, enz.) keren vaak terug. Sommige verenigingen werken weken aan hun panelen en spandoeken en produceren creatieve parels die tot nadenken stemmen. De stoet trekt stapvoets door de

straten en de studenten proberen hun boodschappen onder de aandacht van de Brusselse bevolking en van toevallige passanten te brengen.

Een aantal kringen tonen tijdens de stoet ook de specialisatie van de studenten: de Cercle Polytechnique (ULB) toont geregeld een mechanisch instrument (een locomotief, een vliegtuig, en vele jaren ook een (confetti)kanon, enz.). Ook het studentenleven zelf komt aan bod. Regelmatig wordt de relatie met Brussel geëvoceerd. Talloze malen werd er bijvoorbeeld een (bierplassend) Manneken Pis of een Atomium meegevoerd (zie ook punt 4.3.2.2. Decors, panelen en reuzen).

Toen de stoet nog een wagenstoet was, kregen de decors en spreuken die op de camions werden aangebracht veel aandacht (zie ook punt 4.3.2.4. Camions). Nu de stoet een voetocht geworden is, is de impact van dit aspect van de stoet ingeperkt. Dit vergt nieuwe creativiteit van de studenten. Momenteel experimenteren ze met decors op fietsen, karretjes, enz.

4.2.2.4. FEEST AAN DE BEURS

De dag wordt tegenwoordig officieel beëindigd door het zingen van het Lied van Geen Taal en Le Semeur aan de Beurs (zie ook punt 4.2.3. Lieder en muzikale ondersteuning). Eens de laatste tonen van Le Semeur zijn weggestorven, staat het iedereen vrij te kiezen hoe de avond verder verloopt. Sommigen blijven plakken aan de Beurs en knopen een gesprek aan met de Brusselaars, toeristen en pendelaars die ze daar tegen het lijf lopen. Anderen zetten hun avond verder in één van de cafés in de buurt, nog anderen keren terug naar hun campussen waar eetmalen en grote fuiven plaatsvinden.

Toen de stoet nog gemotoriseerd was (zie ook punt 4.3.2.4. Camions), keerden sommige studenten met de camions terug naar de campus, waar de decors verbrand werden onder toezicht van de brandweer. Aan dit vreugdevuur konden de studenten zich warmen.

4.2.2.5. POST SAINT-V TD

De ACE organiseert elk jaar een TD1 Post Saint-V in La Jefke, de feestzaal op de campus van de ULB aan de Pleinlaan. (Een TD (van 'thé dansant') is wat men in studentenkringen een fuif noemt.)

4.2.2.6. UIENSOEP

Vanaf de jaren 1920 wordt St V – Saint Verhaegen traditioneel afgerond met een bezoek aan Chez Moeder Lambic, een van de afspanningen in het Ter Kamerenbos. Tot in de jaren 1950 trekken de studenten vanuit het centrum naar daar, op een ogenblik waarop de trams niet langer – of nog niet – rijden, om er uiensoep te eten. Hoewel de traditionele uiensoep in latere jaren niet meer bij Moeder Lambic opgediend wordt, blijft deze tot in de jaren 1990 deel uitmaken van St V – Saint Verhaegen.

4.2.3. LIEDEREN EN MUZIKALE ONDERSTEUNING

Twee liederen worden tijdens St V – Saint Verhaegen uit volle borst gezongen: het Lied van Geen Taal en Le Semeur. Het Lied van Geen Taal werd vermoedelijk in 1952-1953 geschreven, maar stamt uit een veel oudere traditie, namelijk die van het opeisen van Nederlandstalige cursussen voor de Vlaamse studenten in Brussel, een eis die voor het eerst

geformuleerd werd in 1885 en zal duren tot 1969. Het lied is het officiële lied van het Brussels Studentengenootschap en het officieuze lied van de VUB. Het wordt gevolgd door Le Semeur, een revolutionair lied, want het werd in 1890 geschreven door George Garnir en Charles Mélant omdat de studenten het officiële ULB-lied niet wilden zingen wegens een conflict met de universitaire autoriteiten. Le Semeur doet sindsdien dienst als officieus lijflied van de ULB. Deze liederen worden meermaals gezongen, maar zijn sowieso de vaste afsluiter van het ceremoniële gedeelte bij het standbeeld van Verhaegen op de Rooseveltlaan en ook verplicht na aankomst van de stoet op het Beursplein. Vandaag de dag luidt Le Semeur het einde in van de feestelijkheden aan de Beurs.

Verder zingen de kringen op de Zavel of tijdens de stoet vaak hun kringlied en andere studentenliederen. Net als vroeger worden er ook antiklerikale studentenliederen gezongen en liederen die refereren naar een revolte, zoals de Brabançonne.

Op de dag zelf bieden verschillende (studenten)fanfares muzikale ondersteuning. In 1930 waren er twee fanfares aanwezig die bekende studentenliederen brachten, in 2017 waren het er zes. Vroeger werd er wel een piano en later ook een muziekinstallatie op de camions gezet.

4.2.4. GERELATEERDE ACTIVITEITEN

4.2.4.1. DE 'WEEK VAN ST V – SAINT VERHAEGEN' (EN ERNA)

De Week van St V – Saint Verhaegen, die voorafgaat aan het feest, sluit telkens aan bij het jaarlijkse thema en houdt verschillende activiteiten in.

Elk jaar houden de studentenkringen van de ULB – en in mindere mate ook die van de VUB – een bedelactie. Tijdens deze bedeltocht bedelen de studenten traditioneel voor een goed doel, maar ook voor wat drinkgeld. Deze traditie herinnert aan de oorlogsjaren, toen de stoet niet uitging, maar de Association Générale des Etudiants, de voorloper van de ACE, een collecte organiseerde ten voordele van de families van de Belgische soldaten aan het front (zie ook punt 4.4. Voorgeschiedenis en recente ontwikkelingen).

Tijdens deze week brengen sommige studenten ook een bezoek aan de athenea waar zij schoolliepen. In de jaren 1970 trokken studenten de dag voor St V – Saint Verhaegen naar het Atheneum in Brussel, o.a. om er te bedelen. De Bockstaelse Maegden, een studentenkring die van 1980 tot 2008 actief was aan de VUB en bestond uit oud-leerlingen van het Lyceum van Laken, bracht een jaarlijks bezoek aan het lyceum. Ook de oudleerlingen van het Atheneum van Halle en die van Etterbeek staan bekend om hun bezoekjes aan hun alma mater.

Daarnaast worden verschillende TD's georganiseerd in de aanloop naar en na St V – Saint Verhaegen. Het BSG en Librex organiseren allebei pre-St V-TD's. Tijdens de pre-St V-TD worden aan de VUB traditioneel de doopuitslagen (o.a. de kring die de prijs voor de beste doop wint) bekendgemaakt (zie ook punt 4.2.4.4. De band tussen de dopen en StV – Saint-Verhaegen).

In de weken na St V – Saint Verhaegen organiseren de ACE en Librex gezamenlijk een bal met voorafgaand banket: de Nuit Théodore Verhaegen.

4.2.4.2. BIJEENKOMSTEN OP EIGEN INITIATIEF

Er worden diverse informele bijeenkomsten op eigen initiatief georganiseerd. Alumni van New York tot Beiroet komen samen voor banketten ter ere van St V – Saint Verhaegen (zie ook punt 4.6. Supragewestelijke context). Daarnaast organiseren ook bepaalde studentenkringen eetmalen, zoals bv. de ‘stoemp’ van Kinneke Baba. Gelegenheidsgroepjes zoals de Trilobites du Dévonien (1945, 1946) of momenteel het Skieive Regiment, komen met St V – Saint Verhaegen samen om te eten en te drinken.

4.2.4.3. PRIJSUITRIJING ‘MOOIESTE CHAR’

Naar aanleiding van het 100-jarig jubileum van de ULB organiseert de Association Générale des Etudiants in 1934 voor het eerst een wedstrijd voor de ‘mooieste char’. Een jury beoordeelt de decors van de chars. Op 24 november wordt in de Taverne de l’Estrille, in de Rollebeekstraat, de eerste prijs uitgereikt aan de Cercle de Chimie. De wedstrijd wordt verschillende keren nieuw leven ingeblazen, onder meer naar aanleiding van het feestjaar 2006 (150 jaar BSG), maar momenteel moet er door het wegvallen van de ‘camions’ naar een nieuwe formule worden gezocht.

4.2.4.4. DE BAND TUSSEN DE DOPEN EN ST-V – SAINT-VERHAEGEN

De studentendopen moeten normaal (uitzonderingen daargelaten) plaatsvinden voor St V – Saint Verhaegen. Het feest zelf is in feite een eindpunt van de initiatierite geworden, waarbij de nieuwe lichter door de oudere verwelkomd wordt. De versgedoopte student – de schacht, nu dus officieel opgenomen in de studentengemeenschap – neemt deel met zijn pas verworven attributen (labojas en klak). Voor hem of haar is dit het eerste officiële feest.

4.2.4.5. LEZINGEN

In de aanloop naar St V – Saint Verhaegen worden geregeld lezingen gegeven rond het thema. Zo gaf Arnaud Decostre op 15/11/2012 een lezing in Silly, “Aperçus de la guindaille au 19e siècle”. Prof. dr. Frank Scheelings gaf op 15 november 2016 de lezing “St-V voor dummies” in Elsene. OSB en Folklore Academie organiseerden op 14/11/2017 de lezing “De strapatsen van Tijn Uilenspiegel VS de folkloristische in jou”. De nieuwe generaties krijgen op deze manier de historische context van St V – Saint Verhaegen mee.

4.2.4.6. CONCERTEN EN VOORSTELLINGEN

De orkesten van de VUB en de ULB organiseren ter gelegenheid van St V – Saint Verhaegen geregeld een gezamenlijk concert, zoals bv. op 25/11/2012 (“Mancanza”) en op 23/11/2014 (“COPY / PASTE”). Café Le Montmartre in Elsene organiseerde op zijn beurt zes edities van The Saint V Blues Night. De voorlopig laatste editie vond plaats in november 2016. Ook de allerkleinsten worden niet vergeten bij St V – Saint Verhaegen. Rond of op 20 november organiseert ULB Sports speciaal voor hen een Saint-V des enfants, een voorstelling in het auditorium Emile Janson, gevolgd door een maaltijd in het restaurant van de universiteit. Op kindermaat wordt hier aangeknoopt bij de actualiteit en bij de waarden en normen waarvoor de universiteiten staan. Zo konden de kinderen op 29/11/2009 genieten van “Allo? La Terre?”, een totaalspektakel rond respect voor het milieu en hoe om te gaan met de natuurlijke grondstoffen. Zij konden op 25/11/2018 samen met hun familie kijken naar “La Fa Mi”.

4.3. OPGAVE VAN DE GEASSOCIEERDE MATERIËLE ELEMENTEN Instrumenten, voorwerpen, artefacten, plaatsen ...

4.3.1. ONROERENDE GOEDEREN EN ELEMENTEN

St V – Saint Verhaegen is nauw verbonden met verschillende historische sites, zoals de campussen en gebouwen van de VUB en de ULB, verschillende begraaf- en herdenkingsplaatsen, parken, standbeelden en herdenkingsmonumenten, de Grote Markt, de Grote Zavel, Manneken Pis en de Beurs (zie ook 3.4. Locatie). Het zijn alle belangrijke herinneringsplaatsen voor de erfgoedgemeenschappen betrokken bij St V – Saint Verhaegen.

4.3.1.1. HULDE AAN VRIJZINNIG-HUMANISTISCHE HELDEN

Sinds het prille begin in 1888 wordt door de studenten hulde gebracht aan het standbeeld van Théodore Verhaegen (Elsene) en aan zijn grafmonument (Evere). De volgorde waarin dit gebeurt is misschien veranderd, maar van deze traditie wordt niet afgeweken.

Ook aan het standbeeld van de Spaanse onderwijsvernieuwer Francisco Ferrer (Elsene) wordt sinds jaar en dag hulde gebracht. Dit standbeeld, dat symbool staat voor de vrije gedachte, de intellectuele vrijheid en het rationalistisch onderwijs, werd in 1911 voor de eerste keer ingehuldigd op het Zaterdagplein. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het omwille van zijn symboliek door de bezetter verwijderd. Na de jaren 1920 stond het achtereenvolgens op het Sint-Katelijneplein en de Kalkkaai, om in 1984, n.a.v. het 150jarig bestaan van de ULB, uiteindelijk definitief tegenover het rectoraatsgebouw van de ULB te worden geplaatst.

Illustraties van beide standbeelden komen verschillende keren terug op de medailles (zie ook punt 4.3.2.3. Medailles).

De Zavel heeft een belangrijke symbolische betekenis voor de studenten omdat het een Geuzenplaats is. Het paleis van één van de belangrijkste leiders van de geuzen, de Graaf van Egmont, stond immers aan de (kleine) Zavel, alsook de beelden van de graven van Egmont en Hoorne, leiders van de geuzenopstand in de 16de eeuw, die in Brussel onthoofd werden (1568). Sedert de identificatie van de vrijzinnigen met de geuzenopstandelingen en hun vrijheidsstrijd (19de eeuw) is de Zavel dus niet weg te denken uit de viering. Dit verklaart de hardnekkigheid waarmee de organisatoren vasthouden aan deze plaats als vertrekplaats van de stoet.

In de jaren 1980 werd door de VUB-gemeenschap ook hulde gebracht aan het standbeeld van Tijl en Nele aan de vijvers van Elsene. De gemeente Elsene eerde de vrijzinnige, antiklerikale auteur Charles De Coster vijftien jaar na zijn overlijden met een monument dat niet De Coster zelf voorstelt, maar de helden van zijn boek Aventures de Thyl Uylenspiegel et de Lamme Goedzack au pays de Flandres et ailleurs. Tijl en Nele behoren eveneens tot de geuzenlegende en zijn het symbool van het verzet tegen de Spaanse onderdrukking, maar ook van de integratie van Vlaamse en Germaanse mythologie in de Franstalige literatuur in België.

4.3.1.2. HULDE AAN DE SLACHTOFFERS VAN BEIDE WERELDOORLOGEN

Tijdens St V – Saint Verhaegen wordt ook de herinnering levendig gehouden aan de slachtoffers van beide wereldoorlogen, die vol engagement voor de vrijheid streden en er soms ook hun leven voor gaven.

Tot in de jaren 1960 brachten de studenten tijdens het ochtendprogramma een bezoek aan het Graf van de Onbekende Soldaat (Brussel).

Sinds 1963 wordt hulde gebracht aan het Ereperk der Gefusilleerden op de Nationale Schietbaan (Schaarbeek). Tijdens de hulde op de Nationale Schietbaan wordt een korte biografie uitgesproken van elke gefusilleerde student en wordt een roos op diens graf gelegd. De ceremonie wordt ondersteund door trompetgeschal.

Daarnaast werden meteen na het einde van de Tweede Wereldoorlog tijdens St V – Saint Verhaegen bloemen neergelegd bij het graf van Frans Kufferath, een ULB-student die sneuvelde in 1940 en die symbool staat voor alle studenten die het leven lieten als soldaat of als verzetslid. Deze traditie raakte na verloop van tijd in onbruik, maar sinds kort wordt er opnieuw bij aangeknoopt.

Op de campus van de ULB (Elsene) worden bloemen neergelegd bij het monument ter herinnering aan de slachtoffers van de barbarij en sinds 1997 ook bij het monument 'Groupe G'. Deze Belgische verzetsgroep, actief tijdens WOII, werd opgericht door voormalige studenten van de Universiteit van Brussel en bestond aanvankelijk ook voornamelijk uit studenten.

4.3.1.3. HULDE AAN BRUSSEL

Uiteraard is Brussel zeer belangrijk voor de studenten, alumni en sympathisanten die deelnemen aan St V – Saint Verhaegen, zoals ook duidelijk blijkt uit het feit dat op 20 november verschillende Brusselse herinneringsplaatsen (zie ook punten 4.3.1.1. Hulde aan vrijzinnig-humanistische helden en 4.3.1.2. Hulde aan de slachtoffers van beide wereldoorlogen) bezocht worden.

Het traject van de stoet doorheen de straten van Brussel (zie ook punten 4.2.2.1. Marche des étudiants en 4.2.2.3. St V-Stoet) veranderde wel doorheen de jaren, maar de stoet is en blijft door en door Brussels. Het eindpunt van de stoet lag ook niet altijd aan de Beurs: in vroeger tijden eindigde ze achtereenvolgens aan de Naamsepoort, het Poelaertplein, het De Brouckèreplein en het Rogierplein. Ten gevolge van wegenwerken of op vraag van de politie werd het traject soms verlegd.

Symbolisch zijn ook de afsluiting van het ochtendprogramma op het Stadhuis van Brussel (zie ook punt 4.2.1.5. Gemeenschappelijke zitting en Glas van de Vriendschap in het Stadhuis) en het bezoek aan Manneken Pis, die een belangrijke referentiewaarde heeft voor de deelnemers. (zie ook punt 4.2.1.4. Samenkomst bij het beeld van Manneken Pis)

Naar aanleiding van de aanslagen in Parijs op 13 november 2015 besliste de Stad Brussel dat het ochtendprogramma van 20 november wel, maar de stoet om veiligheidsredenen niet kon doorgaan. Een voorstel om een alternatief feest te organiseren in de buurt van de Heizel werd afgewezen door de studentenverenigingen, omdat het voorbijging aan de diepere betekenis van het feest. De studenten wilden niet toegeven aan terrorisme, extremisme en

angst en zonden een duidelijk signaal: St V – Saint Verhaegen hoort in de stad plaats te vinden. Met enkele honderden zakten zij af naar de Grote Zavel om er te tonen dat ze niet toegeven aan de beperking van de vrijheid.

4.3.2. ROERENDE GOEDEREN EN ELEMENTEN

Heel wat roerende goederen zijn nauw verbonden met St V – Saint Verhaegen of worden er speciaal voor ontworpen.

4.3.2.1. TEXTIEL: STUDENTENKLEDIJ, VLAGGEN EN VAANDELS

Het merendeel van de deelnemers aan St V – Saint Verhaegen is (ooit) gedoopt en draagt vol trots de typische labojas en klak. De klak is een sterk identificerend middel dat aangeeft aan welke universiteit of hogeschool de drager studeer(t/de), welke studierichting hij volg(t/de), bij welke kring hij is gedoopt, of hij is blijven zitten en hoe vaak, in welk jaar hij zit en of hij is afgestudeerd, bij welke andere (regionale, politieke, of vrijetijds)kring(en) hij is aangesloten. De klep van de klak heeft drie afmetingen: kort, middellang of heel lang. Daarnaast versieren studenten hun klak nog met verschillende (ere)tekens, medailles, tekst (bv. het jaar waarin ze zijn gedoopt), enz. Hierover bestaan heel wat regels en afspraken, die herkenbaar zijn voor de ingewijden. Voor een gedoopte student is zijn klak een van zijn meest waardevolle bezittingen.

De VUB/ULB-klak is typisch voor Brussel. De studenten kunnen ze bij het BSG of de ACE kopen, maar wie er wat meer geld voor over heeft, koopt ze rechtstreeks bij het Maison de la Casquette. De klakken zijn wit met een gekleurde band, met bovenaan “ULB” of “VUB” geborduurd. De kleur van de band geeft de studierichting en de kring aan. Op de band zet de eerstejaars zijn eerste gouden ster. Rechts daarvan komen de letters van de afkorting van de facultaire studentenkring en links die van de andere kringen. Ieder jaar voegen de studenten een ster toe op hun band – een gouden ster betekent geslaagd en een zilveren ster betekent niet geslaagd. Wie afstudeert, brengt achter de sterren de caducée aan (het teken van de kring/richting, bv. een weegschaal voor rechtenstudenten, een afbeelding van Minerva voor historici, enz.). De ingenieursstudenten hebben een zwarte klak met een zwarte band en zetten boulons i.p.v. sterren op hun band. De ingenieurs hechten veel waarde aan ervaring: bij hen staat een zilveren boulon voor een geslaagd jaar en een gouden boulon betekent dat de drager van de klak is blijven zitten.

De labojas is eveneens heel persoonlijk. Nieuwe studenten zijn te herkennen aan hun nog propere witte labojassen en klakken. Voor de labojassen bestaan veel minder regels dan voor de klakken. Sommige studenten maken er een echt kunstwerk van, met tekeningen van het schild of het symbool van de kring(en) waartoe zij beho(o)r(d)en, namen en persoonlijke boodschappen van medeschachten en bestuursleden, tekeningen en versieringen.

Niet iedereen loopt op St V – Saint Verhaegen rond in labojas. Er zijn ook verschillende mensen die in toga rondlopen. Aan de ULB dragen alle bestuursleden een toga, terwijl op de VUB enkel de voorzitter, de ondervoorzitter en de doopmeester van een kring in toga rondlopen. De toga's zijn een satire op de toga's van hoogwaardigheidsbekleders. De dragers ervan spotten met de gevestigde waarden en de machthebbers van nu. Anderzijds is er ook een onderliggende boodschap: “opgelet, onze tijd zal komen – wij zijn de volgende generatie, ooit hebben wij het voor het zeggen.” Studententoga's zijn doorgaans niet zo proper, maar omdat ze een mooi aandenken vormen voor de student, draagt deze er toch

enigszins zorg voor. Omdat toga's bijgehouden worden of verslijten, worden ze jaarlijks op maat gemaakt van stevige stoffen. De toga's van de facultaire kringen zijn eenkleurig (in dezelfde kleur als die van de band op de klak), regionale en vrijetijdskringen hebben meestal twee à drie kleuren.

De voorzitter van een kring heeft daarenboven nog een lint, dat ook in de kleur(en) van de kring is. Het lint wordt schuin over de schouder gedragen. Op het lint is het schild van de kring afgebeeld, samen met het academiejaar (of de jaren) waarin iemand voorzitter was. Wie praeses is geweest van meerdere kringen, draagt de verschillende linten over elkaar. Net als de toga's zijn de linten een satire en verwijzen ze naar het lint dat gedragen wordt door hoogwaardigheidsbekleders (burgemeester, schepenen, koning).

4.3.2.2. DECORS, PANELEN EN REUZEN

Om het maatschappelijk engagement van de studenten te tonen, werden de vrachtwagens (zie ook punt 4.3.2.4. Camions) versierd volgens het jaarthema. De camions lieten de kringen toe om decors op grote schaal te maken, waarmee ze dan door de straten van Brussel trokken. Door de mobiliteit van deze decors, kon het thema van het jaar letterlijk en figuurlijk uitgedragen worden in Brussel.

Nu er geen camions meer rijden, tonen de studentenverenigingen hun panelen en spandoeken (zie ook punt 4.2.2.3. St V-Stoet) vooral op de Grote Zavel (zie ook punt 4.2.2.2. Feest op de Grote Zavel). Op deze manier kunnen zij hun kritische boodschap niet meer letterlijk uitdragen in de stad: het contact met de omstanders en de Brusselaars wordt beperkt en de dialoog bemoeilijkt.

De creaties die de kringen speciaal voor St V – Saint Verhaegen maken, nemen af en toe monumentale proporties aan. Doorheen de jaren hebben verschillende reuzen hun opwachting gemaakt in de St V-stoet. Zéphyrin, de reus van de Cercle Polytechnique ging in 1937 uit met de stoet, maar werd jammer genoeg tijdens zijn eerste tocht al onthoofd door de bomen aan de Kunstlaan. Een jaar later was er al een nieuwe Zéphyrin, die de oorlog echter niet overleefde. In 2014 maakte Zéphyrin opnieuw zijn opwachting in de stoet, toen de Cercle Polytechnique zijn hoofd monteerde op haar tank. Vandaag de dag kan men ook de reus van Westland, de kring voor studenten uit West-Vlaanderen aan de VUB, tegen het lijf lopen op St V – Saint Verhaegen. Deze reus gaat echter enkel nog bij speciale vieringen (vaak het lustrum van de kring) uit.

De decors en panelen worden doorgaans niet bewaard, maar – althans in de meer recente jaren – vaak wel gefotografeerd.

4.3.2.3. MEDAILLES

Een bijzonder object zijn de St V-medailles. Naar aanleiding van het 50- en 100-jarig bestaan van de universiteit gaf de Association Générale des Etudiants (AG) een klassieke herdenkingsmedaille uit. Sedert 1938 wordt in functie van het thema jaarlijks een medaille ontworpen die verkocht wordt door het BSG en de ACE. De koepelkringen vragen aan een creatieve sympathisant om een ontwerp voor te leggen aan hun ondervoorzitters. In overleg worden voorkeuren en mogelijke bezwaren besproken. Het ontwerp wordt dan aangepast tot beide partijen tevreden zijn over het resultaat. Deze verschilt van klassieke medailles omdat het thema op nonconformistische wijze wordt weergegeven en omdat de afbeelding niet

zelden enige deining veroorzaakt. De medaille wordt vaak in verscheidene versies gemaakt (verschillende kleuren, of bv. n.a.v. een jubileum). Daarnaast laten tal van kringen en groepen een variant van de officiële medaille of een medaille met een eigen ontwerp, leus of vorm maken (de zogenaamde piratenmedailles). Vaak worden ze op de klak gespeld. Maar de medailles zijn ook heuse collectiestukken voor studenten en liefhebbers. Op de Zavel staan jaarlijks verschillende verzamelaars om er medailles te kopen en te verkopen. Voor anderen is het de dag bij uitstek om medailles met elkaar te ruilen. Naast de medaille kan een student ook beslissen om andere voorwerpen als aandenken aan St V – Saint Verhaegen op de klak te naaien, bijvoorbeeld een mini-reproductie van Manneken Pis. Heel wat van de medailles worden bij CAVA en APACS bewaard in de best mogelijke omstandigheden.

4.3.2.4. CAMIONS

De vooroorlogse brouwerijkarren, die getrokken werden door paarden, werden na WOII vervangen door vrachtwagens. Daardoor, zo stelde men al snel vast, ging de stoet – zeker in vergelijking met vroeger – veel te snel. Er werden steeds strengere regels opgelegd om de veiligheid niet in het gedrang te brengen. De studenten moesten er met een touwencordon voor zorgen dat een perimeter van één meter rondom de vrachtwagens werd gerespecteerd. Na een dodelijk ongeluk werd in 2012 de lengte van de camions beperkt tot 15 meter en mocht enkel nog drank langs de achterkant van de vrachtwagen uitgedeeld worden en niet langer via de zijanten. Ook moesten de decors voldoende laag zijn, zodat de mensen vanzelf op veilige afstand van de wielen zouden blijven. Sinds 2015 zijn de 'chars' omwille van de terreurdreiging volledig verboden. In 2018 werden slechts twee voertuigen toegelaten: pick-ups waarop deejays gesynchroniseerd muziek draaien, één vooraan en één achteraan de stoet.

Vanuit het BSG wordt zwaar gestreden voor gemotoriseerde voertuigen, maar voorlopig zonder resultaat. Het BSG blijft zoeken naar een volwaardig alternatief om opnieuw aansluiting te vinden bij de traditie van de camions. Een aantal studenten vindt echter dat de stoet te voet beter aansluit bij hun ecologische idealen en dat het een sympathieke dimensie heeft.

4.3.2.5. PAMFLETTEN, VLUGSCHRIFTEN EN SPECIALE EDITIES STUDENTENPUBLICATIES

Naar aanleiding van St V – Saint Verhaegen verschenen en verschijnen er verschillende vlug- en tijdschriften, die op de dag zelf in Brussel uitgedeeld worden, zoals:

- Bubulle, numéro special Saint Verhaegen (1965), uitgegeven door de Etudiants de l'ULB;
- Bruxelles enragé (1968), uitgegeven door de Association Générale des Etudiants de l'ULB;
- Bulle de St.Ve: édition spéciale au profit de nos oeuvres sociales (1973), uitgegeven door EL;
- Campus / Campus St V / Campus St-Verhaegen (1974-1986), uitgegeven door de Association des Cercles Facultaires (ACF);
- Campus St-Verhaegen ULB VUB (1978); - Le journal de St Verhaegen (1983), uitgegeven door de Etudiants de l'ULB et VUB;

- Le journal de St Verhaegen (1985-1994);
- De Gazette van St-Vé / De Regionaele Tijdinghe / De Rhegionale Tijdinghen (1993heden), uitgegeven door De Regionale Kringen RK
- Le P'tit Theo : Journal de la Saint-Verhaegen (1995-2004), uitgegeven door de Commission Culturelle de l'ULB, ACF en BSG;
- Bruxelles Universitaire – Journal Officiel de St-Verhaegen (1997-2017), uitgegeven door de Ordre des Frères Macchabées de Belgique;
- Pantagruel: Journal officiel de la Saint-Verhaegen St-V (2000-2016), uitgegeven door de Ordre des Coquillards de l'ULB;
- Le Soir: Édition spéciale Saint-Verhaegen. 69e Anniversaire du faux Soir (2012), uitgegeven door de Ordre des Chauves-Souris (OCS);
- ...

Daarnaast geven verschillende studentenkringen ook speciale edities uit van hun krant, die uiteraard eerder voor de eigen kring bestemd zijn en niet voor een breed publiek.

Tot slot zijn er ook verschillende kringen of genootschappen die jaarlijks naar aanleiding van St V – Saint Verhaegen pamfletten en traktaten verspreiden, zoals Folklore Academie.

4.3.2.6. KLEINE GOEDEREN DIE NIET GEBONDEN ZIJN AAN DE DAG

Sommige elementen die op St V – Saint Verhaegen betrekking hebben, hoeven niet per se enkel op 20 november gebruikt te worden.

Het gezelschapsspel Spel van St. Vé en platen als Chansons de Saint Verhaegen kunnen uiteraard het hele jaar door gespeeld worden.

4.4. HISTORIEK EN RECENTE ONTWIKKELINGEN

In 1834 gaat op 20 november het eerste academiejaar aan de ULB van start. De stichting van de universiteit wordt in de 19de eeuw oorspronkelijk gevierd met een vrije dag. In 1843 wordt overgegaan tot de oprichting van de UAE, die in 1859 het initiatief neemt om op 20 november met de alumni van de universiteit af te spreken in de Brusselse bars voor een spectaculaire punch om nadien de festiviteiten te beëindigen met een banket. De punch keert regelmatig terug op feestelijke gelegenheden.

Naar aanleiding van spanningen met professoren en bestuurders besluiten de studenten om op 20 november 1888 expliciet hun sympathie te betuigen aan Verhaegen als inrichter van een vrij en wetenschappelijk onderwijs, zonder bijgeloof en onverdraagzaamheid. 200 van de 1.400 studenten ingeschreven aan de ULB komen bijeen rond het standbeeld van Verhaegen en trekken daarna – zeer netjes gekleed – in stoet naar het kerkhof om bloemen te leggen op het graf van hun 'idool'. De pers spreekt ironisch van een 'canonisatie' van Verhaegen. De studenten nemen die idee direct over en Sint-Verhaegen is geboren. In deze actie ligt ook de oorsprong van het kritische element van het feest vevat. Pas twee jaar na

de eerste St V – Saint Verhaegen nemen de academische autoriteiten ook zelf deel aan de herdenking. In de jaren erop is er sprake van een lange ‘stoet’ (men loopt niet naast, maar achter elkaar op één rij) van ULB’ers over de Anspachlaan.

In de beginjaren vatte het studentikoze aspect van St V – Saint Verhaegen pas aan in de late namiddag. Wanneer de ULB in de jaren 1920 verhuist naar de campus in Elsene, heeft dit een enorme invloed op het verloop van de dag. Vanaf dan is er sprake van een splitsing tussen het ceremoniële gedeelte (het latere ochtendprogramma) en de stoet. In diezelfde periode blijkt het feest ook een meerdaagse aangelegenheid te zijn: zo wordt in 1930 op 19 november hulde gebracht aan Verhaegen, worden op 20 november achtereenvolgens de Onbekende Soldaat, Francisco Ferrer, Verhaegen, de gesneuvelden en Manneken Pis geëerd, om in de vroege uurtjes van 21 november te eindigen met ajuinsoep bij Moeder Lambic.

Gedurende beide wereldoorlogen houdt men de traditie zo goed en zo kwaad als men kan in stand. Tijdens WOI komen de (oud-)studenten, voor zover zij zich niet in de loopgraven bevinden, op 20 november samen in De Panne. In 1939, 1940 en 1941 besluit men de stoet te vervangen door een collecte ten voordele van de families en kinderen van gemobiliseerde soldaten. In 1942 en 1943 gaat St V – Saint Verhaegen door in ballingschap in Londen en er zijn daarnaast vieringen in New York, Lissabon en Congo. Wanneer de ULB terug de deuren opent in 1944, trekken de studenten naar het standbeeld van Verhaegen, naar dat van de Onbekende Soldaat en naar dat van Francisco Ferrer, om te eindigen in het Paleis voor Schone Kunsten. Pas in 1945 trekt de typische stoet, na zes jaar afwezigheid, opnieuw door de straten van Brussel.

In de periode na WOII tot 1969 hebben de Vlaamse studenten hun spreekrecht op St V – Saint Verhaegen vaak gebruikt om de verdere verdubbeling van de ULB te eisen en op te komen voor een Nederlandstalige universiteit in Brussel. Dit is uiteindelijk gelukt en die dag heeft daarom voor de Vlaamse studentengemeenschap een bijzondere betekenis.

Vanaf het einde van de jaren 1980 evolueren ook de veiligheidsmaatregelen en worden er speciale verantwoordelijken aangeduid om de wielen van de camions te superviseren en de orde te handhaven. Deze mogen geen alcohol drinken. Het clashen met bloem wordt verboden. Er is steeds meer aandacht voor sensibilisering op het vlak van drank- en drugsgebruik. Er wordt bier aangeboden met minder alcohol, er wordt gebruik gemaakt van plastieken bekertjes i.p.v. glazen, er komen kraampjes met water en frisdrank (op de Grote Zavel en onderweg), er is een stand waar deelnemers de gevolgen van drankgebruik op hun reactievermogen kunnen testen (via een virtuele bril), er worden mobiele toiletten geplaatst op de Zavel om het wildplassen tegen te gaan.

Na 2001 hebben een aantal professoren en het stadsbestuur zich ingespannen om het feest nieuw leven in te blazen. Het kostuum van Manneken Pis werd hernieuwd en een marionet van Toone, Woltje, kreeg op St V – Saint Verhaegen een studentendoop. Burgemeester Freddy Thielemans voegde een extra prijs toe aan de wedstrijd van de chars.

Tegenwoordig gebeurt de stoet te voet en de Grote Zavel wordt anders georganiseerd: de verschillende verenigingen krijgen er stands toebedeeld die ze inrichten met hun panelen en spandoeken.

Sinds de stoet 130 jaar geleden voor het eerst uitging, is er dus bijzonder veel veranderd. Van een bijeenkomst van oud-studenten in Brusselse kroegen is St V – Saint Verhaegen geëvolueerd tot een groots evenement.

4.5. SOCIOCULTURELE CONTEXT Functies, waarden: rol van de genders, van de jongeren, ...

St V – Saint Verhaegen is een feest waarbij de jonge intelligentsia feest viert, maar tegelijk de strijders voor de vrijheid eert, zich met haar kritische decors en spandoeken uit en zich engageert voor een betere toekomst. In feite is het feest daardoor een geweldige boodschap van hoop. Deze positieve en gemeenschapsvormende boodschap krijgt in de pers, die helaas graag focust op het drankgebruik, nauwelijks aandacht. Het feest vormt een gedroomd tegengewicht t.a.v. intolerantie en radicalisering. Brussel, en bij uitbreiding België, kunnen het engagement van duizenden jonge intellectuelen die handelen in de geest van vrij onderzoek en humanisme zeer goed gebruiken. Dit humanisme is niet alleen theoretisch. Het wordt immers ook in de praktijk gebracht omdat een belangrijk percentage van de opbrengst van de bedelactie naar een goed doel gaat (zie ook punt 4.2.4.1. De ‘Week van St V – Saint Verhaegen’ (en erna)).

De sfeer op St V – Saint Verhaegen is dan ook zeer speciaal. Het is een sfeer van allesoverheersende vriendschap en broederlijkheid, die zeer universeel gericht en ontwapenend is. De geest van St V is er een van inclusie: iedereen die wil, kan deelnemen. St V wordt grotendeels gevierd in de openbare ruimte, wat ook toevallige passanten en toeristen de kans geeft er deel van uit te maken.

4.6. SUPRAGEWESTELIJKE CONTEXT In voorkomend geval het element plaatsen in een bredere geografische context.

In voorkomend geval het element plaatsen in een bredere geografische context.

Tal van studenten, alumni en (oud-)werknemers zakken op 20 november af naar Brussel, maar de viering van St V – Saint Verhaegen beperkt zich niet tot de stad alleen. Vandaag de dag wordt St V – Saint Verhaegen ook gevierd in verschillende Belgische steden (Arlon, Ath, Charleroi, Nivelles, Waterloo ...) en zelfs over de landsgrenzen heen. Jaarlijks worden in november brunches, banketten en andere bijeenkomsten georganiseerd door regionale afdelingen in het buitenland: in Beiroet (Libanon), Kinshasa (RDC), London (UK), New York (USA) ... De Franse sectie van de UAE vierde in 2016 in Parijs al haar 37ste Saint Verhaegen!

5. ROLLEN VAN DE HOUDERS EN GEBRUIKERS VAN HET ELEMENT

5.1. DE UITVOERDERS (DIE OPTREDEN EN DOORGEVEN)

Elk jaar opnieuw slaan de verschillende leden van de erfgoedgemeenschap de handen in elkaar om van St V – Saint Verhaegen een succes te maken. De gebruikers, die produceren en doorgeven (zie punt 5.1), vallen grotendeels samen met de helpers en ondersteuners (zie punt 5.2), de beheerders en organisatoren (zie punt 5.3) en de geassocieerde instellingen en organisaties (zie punt 5.4), aangezien het echt een gezamenlijk project betreft.

Volgende organisaties, verenigingen en personen zijn elk jaar opnieuw betrokken bij St V – Saint Verhaegen:

- de Vrije Universiteit Brussel (VUB), met KBO-nummer 0449.012.406, gevestigd te 1050 Brussel, Pleinlaan 2;
  - de Université Libre de Bruxelles (ULB), met KBO-nummer 0407.626.464, gevestigd te 1050 Brussel, Franklin Rooseveltlaan 50;
  - werknemers en voormalige werknemers van de Vrije Universiteit Brussel en van de Université Libre de Bruxelles;
  - het Brussels Studentengenootschap “Geen Taal Geen Vrijheid” (BSG) en in haar schoot en de vzw Saint Vé met KBO-nummer 0567.722.588, beide gevestigd te 1050 Brussel, Pleinlaan 2 bus BSG;
  - de vzw Association des Cercles Etudiants de l’Université Libre de Bruxelles (ACE), met KBO-nummer 0414.410.031, gevestigd te 1000 Brussel, Paul Hégerlaan 22 bus 166/09;
  - de studentenkringen aan de Vrije Universiteit Brussel (voor een overzicht van de op dit ogenblik erkende kringen aan de Vrije Universiteit Brussel, zie: student.vub.be/studentenorganisaties#studentenorganisaties) ;
  - de studentenkringen aan de Université Libre de Bruxelles (voor een overzicht van de op dit ogenblik erkende kringen aan de Université Libre de Bruxelles, zie: www.ulb.ac.be/culture/cercles.html);
  - de vzw Oudstudentenbond Vrije Universiteit Brussel (OSB), met KBO-nummer 0408.701.679, gevestigd te 1160 Oudergem, Triomflaan 40;
  - de vzw Union des Anciens Etudiants de l’Université Libre de Bruxelles (UAE), met KBO-nummer 0409.447.985, gevestigd te 1050 Elsene, Triomflaan 235;
  - studenten en alumni van de Vrije Universiteit Brussel en van de Université Libre de Bruxelles en van de andere hogescholen en universiteiten in Brussel;
  - het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven (CAVA, zijnde de archief- en erfgoeddienst van de VUB) gevestigd te 1050 Elsene, Pleinlaan 2 lokaal 0.B.033;
  - de Archives, Patrimoine et Collections spéciales de l’Université Libre de Bruxelles (APACS, zijnde de archief- en erfgoeddienst van de ULB), gevestigd te 1050 Elsene, F. Rooseveltlaan 50 - CP 170, Gebouw A, lokaal AX1.222; -
- Het Brussels stadsbestuur steunt het feest door de organisatoren op het stadhuis te ontvangen.

5.2. TOESCHOUWERS EN ONDERSTEUNERS

De vier organisatoren (zie punt 5.3. Beheerders en organisatoren) worden bij de praktische uitvoering bijgestaan door de studentenkringen, o.a. op vlak van de veiligheid. Het BSG en de ACE roepen ook ieder jaar op voor een ontwerp voor de medaille en laten de medaille slaan om ze te verkopen. Andere kringen ontwerpen ook medailles waarbij ze hun eigen visie op het thema drukken. De studentenkringen zorgen jaarlijks voor een eigen creatieve inbreng in functie van het thema. De spandoeken en panelen ontwerpen en maken de kringen zelf.

5.3. BEHEERDERS EN ORGANISATOREN

De organisatie van St V – Saint Verhaegen is vandaag de dag in handen van de universiteiten en de overkoepelende studentenkringen, die ook de financiële middelen ter beschikking stellen – ofwel rechtstreeks via de VUB en de ULB, ofwel via de Studentenraad (VUB) en de Commission culturelle (ULB). De VUB en de ULB organiseren het ochtendprogramma. Het deel dat op het stadhuis plaats vindt, wordt georganiseerd door de Stad Brussel. Het BSG en de ACE zijn verantwoordelijk voor de praktische en logistieke organisatie van de stoet en voor de veiligheidsmaatregelen. Dit gebeurt in overleg met elkaar, met de Stad Brussel en na afspraken en met steun van de politie.

5.4. GEASSOCIEERDE INSTELLINGEN EN ORGANISATIES

OSB en de UAE nemen op de dag zelf uiteraard deel aan het ochtendprogramma. Daarnaast brengen ze in de namiddag leden samen op de Zavel. De UAE heeft op de Zavel ook een eigen standje. De oud-studentenverenigingen hebben in aanloop naar St V – Saint Verhaegen vooral een ondersteunende en verbindende rol. De nieuwe generatie studenten kan bij hen terecht voor informatie en hulp bij de voorbereidingen.

6. STAAT, LEEFBAARHEID EN OVERDRACHT VAN HET ELEMENT

6.1. HUIDIGE OVERDRACHTSWIJZEN

Voor het ceremoniële gedeelte bestaat er tussen de VUB en de ULB een protocol dat het verloop van de dag regelt. Dit wordt uitgevoerd door de communicatie- en evenementendiensten van de universiteiten in samenwerking met die van de stad Brussel. Daarnaast bestaan er bij de overkoepelende kringen en de overige kringen wiki's, mailboxen, Google drives en mappen die in detail beschrijven wat de organisatoren allemaal moeten doen. Veel informatie wordt ook mondeling overgedragen. Iedere vereniging heeft haar eigen protocol, dat overgedragen wordt. De overdracht gebeurt doordat nieuwe generaties studenten zich engageren in één of meerdere studentenkringen. Zo leren ze de betekenis en de symboliek van St V – Saint Verhaegen kennen, maar krijgen ze ook de organisatorische en logistieke aspecten ervan mee en geven er generatie na generatie mee vorm aan. Zowel bij BSG als bij ACE zijn de vicevoorzitters verantwoordelijk voor de organisatie van St V – Saint Verhaegen.

Voor de overdracht van het element zijn ook de voorbereidende activiteiten belangrijk. In de activiteiten naar aanloop van de doop worden de schachten ingewijd in de gebruiken, de waarden en de normen van de universiteit. Théodore Verhaegen en St V – Saint Verhaegen, het Vrij Onderzoek, de waarden van de Verlichting en het humanisme krijgen hier bijzondere aandacht. Door de lezingen en evenementen in de week van St V – Saint Verhaegen leven de studenten naar het evenement toe. St V – Saint Verhaegen is tijdens die week hét gespreks- en Facebookonderwerp bij de studenten. Het stimuleert hen om over het feest na te denken en de spandoeken en decors ineen te knutselen. Ook de studenten die de gelegenheidskrantjes voor het feest maken, helpen zo aan de overdracht van het feest. Overdracht heeft ook postfactum plaats, door de artikels in de studentenkranten die het verloop van het feest becommentariëren en door de Nuit Théodore Verhaegen..

6.2. TRADITIONELE PRAKTIJKEN DIE HET ELEMENT OF BEPAALDE ASPECTEN ERVAN REGELEN OF ER DE TOEGANG TOE BEPERKEN

De kern van St V – Saint Verhaegen is net dat iedereen eraan mag deelnemen. De toegang ertoe wordt niet beperkt! Veel toeschouwers schatten het feest door de negatieve beeldvorming in de pers totaal verkeerd in, waardoor ze wat afstand nemen. Het feest moet in de toekomst zeker beter geduid worden voor de Brusselse bevolking.

6.3 LEEFBAARHEID VAN DE IMMATERIËLE ELEMENTEN, BESCHIKBAARHEID VAN DE BIJBEHORENDE MATERIËLE GOEDEREN/VOORWERPEN

Door de breedte van de overdracht en de ruime mate van participatie is de leefbaarheid van de immateriële elementen gegarandeerd. Afhankelijk van de context veranderen en evolueren er bepaalde aspecten. Het is dus werkelijk een levende en dynamische praktijk.

Er zijn tot nu toe nog geen problemen opgedoken qua beschikbaarheid van materiaal, die het voortbestaan van St V werkelijk zouden bedreigen. Sommigen hebben niettemin moeite met het verdwijnen van de camions (zie ook punt 4.3.2.4. Camions). Er staat ook enige druk op sommige locaties (zie ook punt 6.4. Eventuele bedreigingen). Uiteraard is het voor de universiteiten en elke studentenkring totaal ondenkbaar dat St V – Saint Verhaegen niet gevierd zou worden in de publieke sfeer.

6.4. EVENTUELE BEDREIGINGEN die wegen op de uitoefening, de overdracht of de beschikbaarheid van de geassocieerde materiële elementen of bronnen

Het afsluiten van de Zavel met dranghekken en de overgang van een stoet met camions tot een voetocht, hebben het uiterlijk vertoon van het feest verzwakt. Ook de voorstellen om het feest te verplaatsen naar een locatie buiten de stad worden als bedreigend voor dit erfgoed ervaren, omdat de boodschappen dan geen functie meer hebben en de meest fundamentele doelstelling van het feest zo verdwijnt.

De jaarlijkse onderhandelingen met de Stad Brussel en de politie baren de organisatoren soms zorgen. Deze onderhandelingen zijn enerzijds noodzakelijk, omdat ze schade aan de publieke ruimte en privé-eigendommen moeten voorkomen. Het is ook bekend dat de handelaars op het traject het feest argwanend bekijken, omdat ze de achtergrond er niet van kennen, schade vrezen en bang zijn dat de klanten zullen wegblijven. In het verleden namen de organisatoren talrijke maatregelen om deze angst tegen te gaan. Het zogenoemde 'clashen' en het bloemgooien (bij het bedelen) werd in 1988 verboden en effectief afgeschaft, waardoor passanten geen schade meer ondervinden. Bovendien werden er door de studenten zelf ordediensten opgericht (waarvan de leden niet mogen drinken) om de veiligheid bij de camions te bewaken en om vandalisme te voorkomen. Anderzijds is de politie terecht bezorgd over de veiligheid van de deelnemers. De verstrengde maatregelen – met o.a. de dranghekken op de Zavel – worden door de organisatoren echter aanvaard als beperkend en veel studenten voelen er zich niet echt veiliger door. De leden van de erfgoedgemeenschappen hebben uiteraard begrip voor de veiligheidsmaatregelen, maar hebben soms de indruk dat het feest niet meer echt welkom is. Talrijke vragen worden (geheel in de geest van St V – Saint Verhaegen) gesteld: is er hier niet sprake van een dubbele moraal: waarom zijn vrachtwagens in de Pride Parade minder bedreigend dan vrachtwagens tijdens de St V-stoet?

De studentenkringen vrezen ook zelfcensuur en censuur. Ze beschouwen elke bedreiging aan het adres van de vrije meningsuiting, de vrijzinnigheid en het recht op blasfemie als een smet op de geest van het feest.

6.5. BESTAANDE BEHEERS- OF BEWARINGSMAATREGELEN

Er bestaat een behoorlijk arsenaal aan beheersmaatregelen:

- intern: protocollen van de universiteiten, draaiboeken van de koepelkringen en van de kringen, reglementeringen van de koepelkringen in verband met veiligheid en in verband met eerste hulp;
- extern: overleg tussen de organisatoren en de Stad Brussel over het protocol op het stadhuis, afspraken met de politie.

Het overgrote deel van de beheersmaatregelen wordt getroffen door de gebruikers zelf, maar deze kwamen reeds uitgebreid aan bod in de voorgaande paragrafen (o.m. in punten 5.1. De gebruikers (die produceren en doorgeven) en 6.1. Huidige overdrachtswijzen). Hieronder worden vooral bijkomende initiatieven aangehaald.

St V – Saint Verhaegen leeft enorm bij de betrokken erfgoedgemeenschappen en wordt daar als iets vanzelfsprekends beschouwd. Daardoor zijn er naar hun aanvoelen geen bijzondere bewaringsmaatregelen nodig. Toch ervaren ze wel een aantal bedreigingen, maar die zijn extern en niet levensbedreigend (zie punt 6.4. Eventuele bedreigingen). Wel zien de organisatoren dit dossier zelf als een bewarende maatregel, bovenop de bewarende maatregelen die al door bepaalde organisatoren worden getroffen (zie hieronder). Het voortbestaan van St V – Saint Verhaegen is gegarandeerd, zolang de vrije universiteiten in Brussel blijven bestaan en zolang zich daar studenten inschrijven. Het enthousiasme bij degenen die eraan deelnemen is bijzonder groot en de traditie wordt van generatie op generatie overgedragen – binnen de kringen, maar ook binnen families.

6.5.1. HET COMITÉ ST V – SAINT VERHAEGEN

Het Comité stelde dit aanvraagdossier samen om St V – Saint Verhaegen als immaterieel erfgoed van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te laten erkennen, maar wil ook na indiening hiervan een blijvende rol spelen als advocaat van St V – Saint Verhaegen als immaterieel erfgoed. Daarom stelde het Comité een erfgoedzorgplan op voor het feest, dat o.m. volgende acties omvat:

1. Vastleggen van de kennis over St V – Saint Verhaegen

In het verleden werd er al heel wat gepubliceerd over St V – Saint Verhaegen: in de media, in (studenten)tijdschriften, op blogs, ... Een deel van de beschikbare informatie werd gebundeld in dit aanvraagdossier.

2. Stimuleren van onderzoek naar St V – Saint Verhaegen

Hoewel er al veel informatie beschikbaar is over St V – Saint Verhaegen, stimuleert het Comité wetenschappers om onderzoek te doen naar het erfgoedelement. CAVA en APACS plaatsen het erfgoed verbonden aan St V – Saint Verhaegen hiertoe geregeld in de kijker en leiden geïnteresseerden naar het bronnenmateriaal.

3. Documenteren van St V – Saint Verhaegen

CAVA en APACS documenteren St V – Saint Verhaegen zelf zoveel mogelijk (zie ook punt 6.5.6. CAVA en APACS), maar stimuleren vanzelfsprekend de gebruikers zelf om hun eigen deelname en ervaringen te documenteren.

4. Sensibiliseren en communiceren rond St V – Saint Verhaegen

De verschillende verenigingen vertegenwoordigd in het Comité sensibiliseren en communiceren rond St V – Saint Verhaegen. Het Comité neemt zich voor een sterke informatiecampagne te voeren, die de reële achtergronden van St V – Saint Verhaegen als immaterieel cultureel erfgoed blootlegt, zodat de (Brusselse) bevolking het feest beter kan contextualiseren. Ook partners worden extra gesensibiliseerd: het Comité wil in de eerste plaats een hernieuwde belangstelling wekken bij het Brussels

stadsbestuur. Het wil erop wijzen dat de stad met dit feest een enorme troef voor Brussel in de hand heeft, een troef die samen te vatten valt met de slagzin: 'jong, vrij en Brussels, met engagement voor de toekomst'. Het hoopt ook op de bescherming van het stadsbestuur, zodat het feest elk jaar opnieuw in al zijn splendeur kan beleefd worden.

5. Verzekeren van de overdracht van St V – Saint Verhaegen

Het Comité wil alle betrokkenen ertoe aanzetten het aan St V – Saint Verhaegen gerelateerde erfgoed te borgen en het daarmee geassocieerde roerend erfgoed eventueel over te dragen aan CAVA of APACS. Het Comité beschouwt de huidige aanvraag tot opname op de inventaris als een eerste bewarende maatregel en heeft de intentie om ook bij de Franstalige en Vlaamse Gemeenschappen een gelijkaardig aanvraag in te dienen.

6.5.2. VUB EN ULB

Elk jaar verzenden VUB en ULB een officiële uitnodiging naar personeel, studenten en alumni.

6.5.3. BSG EN ACE

De organisatie van St V – Saint Verhaegen is in handen van de ondervoorzitters van de overkoepelende en de facultaire kringen. Zij komen tweewekelijks samen in het viceconvent en koppelen van daaruit terug naar hun achterban. Op die manier vormen zij de schakel tussen de overkoepelende kringen (BSG en ACE) en de eigen kring. Het viceconvent bepaalt jaarlijks het thema van St V – Saint Verhaegen en schrijft de wedstrijd uit voor het ontwerp voor de medaille. Op hun beurt vergaderen de ondervoorzitters van het BSG en ACE onderling en koppelen dan weer terug naar het vice-convent. Zo wordt heel wat heen en weer geëcht. Er bestaat dus een cultuur van discussie, wat op zijn beurt leidt tot kennisoverdracht en continuïteit in de beeldvorming. De studenten kiezen het thema en de universitaire overheden komen hierin niet tussen. De vrijheid om te protesteren wordt op die manier gegarandeerd.

Het is eveneens vanuit deze conventen dat opgeroepen wordt om zelf aan de slag te gaan voor de decors, spandoeken, vlaggen, enz. voor de stoet.

Zowel het BSG als het ACE hebben een comité-St V (niet te verwarren met het comité dat dit dossier indient). Dat bestaat uit (oud-)leden die zich willen engageren voor St V – Saint Verhaegen. De nieuwe generatie enthousiastelingen wordt in dit comité begeleid door ervaren bestuurs- en comitéleden en door 'experten', oud-leden van het comité. De nieuwe generaties worden op die manier opgeleid en wegwijs gemaakt in de geschiedenis, de betekenis, de waarden, het beheer en de organisatie van St V – Saint Verhaegen.

Elk comité-St V zet zich jaar na jaar in voor de organisatie en de overdracht van alles wat bij St V – Saint Verhaegen komt kijken. De nieuwe leden draaien op die manier enkele jaren mee, leven zich helemaal in en krijgen de waarden mee van hun oudere collega's. Het comité verzekert zo de mentale en praktische (draaiboek, contactgegevens, enz.) overdracht van het feest. Het comité wordt ook aangevuld met een afgevaardigde vanuit de universiteit die als liaison optreedt tussen het comité en de universiteit. Hij staat het comité met raad en

daad bij en ziet er voor de universiteit op toe dat de waarden van de universiteit worden opgenomen in de stoet.

6.5.4. OSB EN UAE

OSB en UAE spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van de nieuwe generaties bij de overdracht van kennis omtrent St V – Saint Verhaegen. Ze brengen in functie van de vraag de studentenkringen in contact met de geschikte oud-studentenleiders ('oude zak(ken)' genoemd) die hen dan praktisch verder helpen. Door de oude en de nieuwe garde met elkaar in verbinding te brengen, verzekeren de alumniverenigingen een deel van de overdracht. De aanvragen voor dergelijke ondersteuning beginnen vanaf de zomer binnen te komen.

St V – Saint Verhaegen komt geregeld aan bod in de nieuwsbrief van de OSB en de UAE. Op de websites roepen de oud-studentenkringen hun leden op om aan het feest deel te nemen.

6.5.5. DE STUDENTENKRINGEN VAN VUB EN ULB

Niet alleen de facultaire en regionale studentenkringen, maar ook andere kringen, zoals de vrijetijdskring SWAMP (Society of Weird and Mad People), nemen deel aan de viering en hebben natuurlijk een eigen aanpak bij het voorbereiden. Maar een aantal kringen kiest er daarnaast ook bewust voor om kennis over te dragen en nieuwe studenten te informeren over het feest. De figuur van Verhaegen en de traditie van St V – Saint Verhaegen wordt daarbij in een historisch kader geplaatst. Dat gebeurt dan door een artikeltje in de krant van de kring, op de website of op sociale media. We kunnen hier niet exhaustief zijn en geven daarom enkele voorbeelden:

- **Studiekring Vrij Onderzoek** maakte in 2015 een sensibiliseringsfilmpje over St V – Sint-Verhaegen en plaatste dit online (zie ook punt 7.2.5. Audiovisueel materiaal).
- **Folklore Akademie** stelt op haar website heel wat informatie ter beschikking over de studentikozeiteit aan de VUB en organiseert geregeld lezingen, zoals de lezing "St V for dummies" (zie ook punt 4.2.4.5. Lezingen).
- **De kring Westland** heeft plannen om haar reus, die zij in bewaring gaf bij CAVA, te restaureren en op die manier bij te dragen aan het voortbestaan van dit bijzondere onderdeel van St V – Saint Verhaegen (zie ook punt 4.3.2.2. Decors, panelen en reuzen).
- De **Société du Grand Clysopompe** is de bezieler van de herlancering van de hulde aan Frans Kufferath. In 2018 vervaardigde de Société een symbolisch schrijn met een salamander en riepen ze de kringen op om vlaggen en spandoeken te maken om meer zichtbaarheid te geven aan de stoet. Ze kozen voor de salamander omdat die volgens de legende geboren wordt en leeft in het vreugdevuur ("naït et vit dans un feu de joie"). Daarnaast is de salamander één van de oudste studentikoze rites (een bepaalde manier om je glas te ledigen).

6.5.6. CAVA EN APACS

Ook CAVA en APACS nemen hun verantwoordelijkheid op bij het bewaren van het (roerend) erfgoed van de leden van de erfgoedgemeenschappen, bij het documenteren van het element en bij het sensibiliseren rond en het stimuleren van onderzoek naar St V – Saint Verhaegen. Zij besteden aandacht aan St V – Saint Verhaegen in de uitvoering van al hun functies. Het feest is bv. een terugkerend element bij tentoonstellingen en ook het documenteren van de herdenking en de stoet krijgt elk jaar opnieuw de nodige aandacht.

De leden van de erfgoedgemeenschap vinden steeds vaker de weg naar CAVA en APACS. Beide diensten netwerken actief met leden van de erfgoedgemeenschap, wat de overdracht van materiële elementen verbonden met St V – Saint Verhaegen bevordert. Sommige studentenkringen bewaren hun erfgoed en archieven zelf, maar andere maken dankbaar gebruik van CAVA en APACS als bewaarplaats. Ook oudere alumni besluiten soms enkele voor hen erg persoonlijke en waardevolle objecten (klakken, linten, foto's, medailles, e.d.) in bewaring te geven. Zo blijft dit erfgoed optimaal bewaard. Dergelijke schenkingen laten studentenkringen, alumniverenigingen en universitaire diensten ook toe beroep te doen op CAVA en APACS voor het aanleveren van informatie en fotomateriaal om evenementen op te luisteren. Ondertussen bevatten de collecties van CAVA en APACS duizenden foto's van St V – Saint Verhaegen (herdenking en stoet), ruim 100 St V-medailles en verschillende aan St V – Saint Verhaegen gerelateerde objecten.

Daarnaast is elk jaar een medewerker van CAVA aanwezig om foto's te nemen van de verschillende deelaspecten van de praktijk: van de huldigheden, van de stoet, van de panelen, de spandoeken, enz. CAVA neemt uiteraard schenkingen van particulieren en studentenkringen op in haar collectie en ontsluit deze, maar vult haar collectie ook op andere manieren aan. Zo sloot CAVA in 2017 een overeenkomst af met BSG en Folklore Academie om de St V-medailles tegen productieprijs te kunnen aankopen.

De archief- en erfgoeddiensten kunnen in de toekomst ook uitstekende partners zijn in het hedendaags documentbeheer gerelateerd aan de organisatie van St V – Saint Verhaegen (zie punt 6.1. Huidige overdrachtswijzen).

Tot slot verschenen er verschillende interviews met de coördinator van CAVA over de traditie en de betekenis van St V – Saint Verhaegen, o.a. in studententijdschrift de Moeial (2017 - oplage 1800) en in Bruzz (2016 - oplage 62.000). Naar aanleiding van het 150jarig overlijden van Verhaegen stelde Didier Devriese, het diensthoofd van APACS, in 2012 een kort historisch overzicht van St V – Saint Verhaegen samen. (zie ook punt 7.2. (Biblio- en discografische, audiovisuele en archivalische) referenties).

7. REFERENTIES

7.1. ANDERE INVENTARISSEN

Staat het element vermeld in een **inventaris van de Federatie Wallonië-Brussel of van Vlaanderen?**

Het element werd opgenomen op de website immaterieelerfgoed.be (immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoederen/sint-verhaegenherdenking-en-stoet), maar werd

(nog) niet erkend door het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media van de Vlaamse Overheid – afdeling Cultureel Erfgoed.

Is het element erkend bij de **UNESCO** of in een ander programma? **NEEN**.

7.2. REFERENTIES (BIBLIOGRAFISCHE, DISCOGRAFISCHE, AUDIOVISUELE EN ARCHIVISTISCHE)

7.2.1. PUBLICATIES

BASTIEN (Louis). *Guide-répertoire illustré et commenté à l'usage des Poils, Plumes, Bleus, Bleuettes et autres collectionneurs de médailles commémoratives de Saint Verhaegen émises dans les milieux estudiantins de l'Université libre de Bruxelles de 1938 à 1997*. Bruxelles, Union des anciens étudiants, 1998, 158 p.

KOPPEN (Jimmy). *Pierre-Théodore Verhaegen (1862-2012)*. Brussel, Vrijzinnig Studie-, Archief en Documentatiecentrum 'Karel Cuypers' en Universiteitsarchief Vrije Universiteit Brussel i.s.m. Studiekring Vrij Onderzoek, 2012, 40 p.

MONDELAERS (Nicole) en SCHEELINGS (Frank). *Universiteit en maatschappij. 25 jaar V.U.B.*, Brussel, Universiteitsarchief V.U.B., 1995, 48 p.

STENGERS (Jean) et al. Pierre-Théodore Verhaegen. *L'homme, sa vie, sa légende. Bicentenaire d'une naissance*. Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 1996, 266 p.

WITTE (Els) et al. *Pierre-Théodore Verhaegen, (1796-1862)*. Brussel, VUBPress, 1996, 254 p.

UYTTEBROUCK (André) en DESPY-MEYER (Andrée) (reds). *Les cent cinquante ans de l'Université Libre de Bruxelles (1834-1984)*. Bruxelles, ULB, 1984.

VAN CRAENENBROECK (Marc). *Mémoire de métal. L'Université Libre de Bruxelles en médailles, plaquettes et jetons*. Bruxelles, Archives de l'Université Libre de Bruxelles, 1999.

7.2.2. ARTIKELS

CATTELAINE (Laureline). "La Saint-Verhaegen et l'engagement", in: *Hérésie*, n° 1, november 2010, pp. 5-7.

DE GROOTE (Jan). "Folklore: De traditie van dissidentie", in: *BAM*, jg. 6, nr. 4, oktober 2017), pp. 10-11.

DEVRIESE (Didier). "À la redécouverte de la Saint-Verhaegen", 2012, online raadpleegbaar via www.ulb.ac.be/saintv/docs/La-St-V.pdf.

JOCKMANS (Alan). "Studenten op de barricades - De eerste Saint Verhaegen", in: *De Moeial*, jg. 35, november 2017, pp. 28-29.

SOENENS (Dominique). "Grappig én maatschappijkritisch, dat is de ziel van St V", in: *VUBToday*, november 2017, <http://vubtoday.be/nl/content/grappig-énmaatschappijkritisch->

[dat-de-ziel-van-st-v.](#)

7.2.3. IN DE MEDIA

“Saint-Vé: 'Vroeger was het echt een rauwe bedoening, nu minder” op *Bruzz*, 20 november 2018, www.bruzz.be/videoreeks/dinsdag-20-november-2018/video-saint-vevroeger-was-het-echt-een-rauwe-bedoening-nu.

“VUB-rector Pauwels: 'De Saint-Vé na de aanslagen in Parijs was de mooiste” op: *Bruzz*, 19 november 2018, www.bruzz.be/videoreeks/maandag-19-november-2018/video-vubrector-pauwels-de-saint-ve-na-de-aanslagen-parijs-was.

“La Saint-Verhaegen change de thème pour celui de la solidarité avec les migrants”, in: *Le Soir*, 8 november 2017, www.lesoir.be/123327/article/2017-11-08/la-saint-verhaegenchange-de-theme-pour-celui-de-la-solidarite-avec-les-migrants.

“7.000 studenten in incidentloze Saint-Vé”, in: *BRUZZ*, 19 november 2016, www.bruzz.be/samenleving/7000-studenten-incidentloze-saint-ve-2016-11-19.

“Quelque 7.000 étudiants pour une Saint-V sans incident à Bruxelles”, in: *La Libre*, 18 november 2016, www.lalibre.be/regions/bruxelles/quelque-7-000-etudiants-pour-unesaint-v-sans-incident-a-bruxelles-582f4927cd70735194a3d5cc.

“Studenten houden spontane Saint-Vé-optocht: ‘Brussel is van ons””, in: *De Morgen*, 20 november 2015, www.demorgen.be/binnenland/studenten-houden-spontane-saint-veoptocht-brussel-is-van-ons-b0205662.

“Saint-Vé: een feest met een verhaal”, in: *Het Nieuwsblad*, 19 november 2012, www.nieuwsblad.be/cnt/blsme_20121119_001.

“Saint-V in teken van patriottisme”, in: *De Morgen*, 20 november 2007, www.demorgen.be/binnenland/saint-v-in-teken-van-patriottisme-b523d8a0.

7.2.4. TENTOONSTELLINGEN

150 jaar Vlaamse studenten in Brussel. Universiteitsarchief van de Vrije Universiteit Brussel en Het Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel, 2006, online te bekijken via www.cavavub.be/meer-weten-over-het-brussels-studentenleven/150jaar.

Universiteit en maatschappij, 25 jaar Vrije Universiteit Brussel, 1995.

7.2.5. AUDIOVISUEEL MATERIAAL

Bruxelles: une Saint-Verhaegen sous le signe de la solidarité avec les migrants, reportage van de RTBF, www.rtf.be/info/regions/detail_bruelles-une-saint-verhaegen-sous-lesigne-de-la-solidarite-avec-les-migrants?id=9768098, 20 november 2017.

Wat weet jij over St.Vé?, sensibiliseringsfilmpje van Studiekring Vrij Onderzoek, www.facebook.com/vrijonderzoek/videos/924299100984804, november 2015.

Manneken-Pis aux couleurs des étudiants de l'ULB à l'occasion de la fête de la Saint-Verhaegen, www.manneken-pis.be/2010/11/19/manneken-pis-aux-couleurs-des-etudiants-de-lulb-a-loccasion-de-la-fete-de-la-saint-verhaegen/ , 19 november 2010.

Chansons de Saint-Verhaegen: reeks lp's met liederen van St V – Saint Verhaegen.

7.2.6. ARCHIEVEN

De archieven van de verschillende betrokkenen (universiteiten, verenigingen, personen) worden bewaard bij het Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven (www.pallas.be/pls/opac/plsp.getplsdoc?lan=N&htdoc=general/opac_vub.htm), bij het Patrimoine et Collections spéciales de l'Université Libre de Bruxelles (www.pallas.be/pls/opac/plsp.getplsdoc?lan=F&htdoc=general/opac_ulb.htm) en bij de archiefvormers zelf.

7.3. LINK NAAR DE WEBSITE

Er bestaat geen "officiële website" van St V – Saint Verhaegen, omdat het een gemeenschappelijk iets is, dat niemand zich kan toe-eigenen. Verschillende gebruikersgroepen vermelden St V – Saint Verhaegen als belangrijke gebeurtenis op hun website en besteden er jaarlijks de nodige aandacht aan op hun sociale media. Voorbeelden hiervan zijn de websites van VUB (student.vub.be/events/2017/sintverhaegen), ULB (www.ulb.be/saintv/index.html), BSG (bsggtgv.com/st-v), ACE (aceulb.org/stv), CAVA (www.cavavub.be/st-v), Société du Grand Clysopompe (grandclysopompe.wixsite.com/le-grand-clysopompe en hun website gewijd aan Frans Kufferath, www.kuff.be), Que Vive la Guindaille (quevivelaguindaille.be/aaaindex_mots_cles/index.html), Collectiones Studenticae (www.chielens.net/collectiones/stv.html), En Bordeaux et Bleu (enbordeauxetbleu.blogspot.com/search/label/Saint-Verhaegen), ...

8. INSTEMMING EN DEELNAME

Het Comité St V – Saint Verhaegen werd in het leven geroepen om de aanvraag in te dienen. Vertegenwoordigers van de betrokken universiteiten (VUB en ULB) en verenigingen (BSG, ACE, OSB, UAE) kwamen verschillende keren samen: op 3 juli 2018 en 11 september 2018. Zij werden tijdens de vergaderingen bijgestaan door CAVA en APACS. In de maanden daarop werd de tekst bijgewerkt op basis van de feedback van de leden van het comité. De betrokkenen zijn overtuigd van het belang van de St V – Sint Verhaegen als erfgoed. Ze kwamen in onderling overleg tot een definitieve tekst, die zij vervolgens voorlegden aan hun eigen achterban. De goedgekeurde tekst werd vervolgens ingediend.